

Андрій ГРЕЧИЛО (Львів)

СИМВОЛИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УТВОРЕНЬ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПІД РУМУНСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ В 1918–1940-х РОКАХ

На землях Північної Буковини, Хотинщини та Північно-Західного Причорномор'я, котрі в листопаді 1918 р. захопила Румунія, було запроваджено адміністративно-територіальний поділ на повіти (*județul*)¹. Із прийняттям 29 березня 1923 р. нової Конституції Румунії вся територія країни поділялася на повіти, які склалися з громад. Зазначалося, що кількість та розміри повітів і громад будуть встановлені за нормами, передбаченими у законах з адміністративної організації². Проведення адміністративної реформи супроводжувалося прийняттям закону про адміністративну уніфікацію від 14 червня 1925 р.³ Стаття 1 цього закону також передбачала поділ території Румунії на такі адміністративні одиниці, як повіти та громади. По містах і селах утворювалися примарії, при яких на правах дорадчого органу діяли комунальні консиліуми, а їх виконавчими органами були постійні представництва.

При Міністерстві внутрішніх справ Румунії створено спеціальну Геральдичну консультативну комісію, яка розпочала розробляти герби для повітів і населених пунктів, що мали статус муніципій (міських комун)⁴. Пізніше ці герби затверджувалися королівськими декретами. Герби для всіх цинутів були опубліковані в офіційному виданні – “Віснику державних законів” № 222 від 6 жовтня 1928 р.⁵

Слід віддати належне – напрацьовано просту й виразну систему для територіальних і муніципальних гербів. Усі вони подавалися у щитах єдиної трикутної форми. При цьому в муніципальних гербах щити увінчували міські корони, котрі мали також вказувати на адміністративний статус міста (для великих міст – семивежові корони, для повітових центрів – п'ятивежові, для муніципій – тривежові), а в гербах повітів щит був без корони. Строго витримано основні сучасні геральдичні норми, зокрема – недопущено нанесення геральдичної барви на барву

¹ Детальніше про це див: *Якубова Л. Д.* Організація управління в українських землях королівської Румунії (1918–1940 рр.) // *Нариси історії державної служби в Україні.* – К., 2008. – С. 293–310; *Боршевский А.* Развитие местного самоуправления в Молдове (с XIV века до наших дней) // *Муниципальное право.* – 2003. – № 3. – С. 72–80.

² Буковина 1918–1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток (Матеріали і документи) / Упор. та ред. *С. Д. Осачука.* – Чернівці, 2005. – С. 83–84.

³ *Lege pentru unificarea administrativă* // *Monitorul Oficial.* – 1925. – Nr. 128 (14 iunie 1925)

⁴ *Dogaru M.* Din heraldica româniei. – București, 1994. – P. 88–96; *Andrieș-Tabac S.* Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei. – Chișinău, 1998. – P. 105–106.

⁵ *Monitorul Oficial.* – 1928. – Nr. 222 (6 octombrie); Герби українських повітів // *Час* (Чернівці). – 1928. – 17 жовтня (№ 14). – С. 3; *Богатов К.* Молдавская территориальная геральдика // *Вѣстникъ геральдиста* (Моніно). – 1992. – № 4 (9). – С. 2-3.

чи металу на метал. В окремих випадках збережено елементи давніших знаків, які використовувалися раніше на печатках чи на затверджених австрійськими і російськими монархами гербах.

Румунія в 1925–1938 рр. поділялася на 71 повіт. Території сучасних Чернівецької та Одеської областей України опинилися на той час у складі семи повітів: Чернівці, Хотин, Сторожинець, Дорогой, Редеуць (Радівці), Четатя-Албе (Білгород) та Ізмаїл.

Для повіту **Чернівці** прийнято герб: у червоному полі срібна смерека з вирваним корінням, обабіч неї – по золотій ялині, також із вирваним корінням, над ними – два золоті мечі, покладені навхрест вістрями вгору⁶. Деревя уособлюють місцеві багаті ліси, а мечі вказують на історичні битви, що відбувались на території повіту.

Повіт **Хотин**: в червоному полі срібна фортеця з трьома вежами на срібній землі над такою ж водою, вгорі – два золоті мечі, покладені навхрест вістрями додолу, над ними – золотий хрест над срібним півмісяцем ріжками вгору⁷. Фактично, це відкорегований герб Хотинського цинуту, який отримав царське затвердження 1826 р.⁸ Уособлює Хотинську фортецю та боротьбу проти турків.

Повіт **Сторожинець**: щит перетятий, у верхньому червоному полі йде золотий олень, у нижньому срібному зі зеленої основи виростають три такі ж ялинки, середня більша від двох інших⁹. Символи вказують на ліси регіону з багатою фауною.

Повіт **Дорогой**: у червоному полі срібний рак¹⁰. Цей символ відомий ще з печатки 1806 р. як символ цього повіту. Має вказувати на щедри природні ресурси.

Повіт **Радівці**: щит розтятий, у першому червоному полі стоїть повернена вліво кобила з лошам, у другому синьому полі крокує золотий олень, у чорній главі золота воєводська корона, обабіч якої по срібному хресту з перемичками на кінцях¹¹. Герб вказував на багаті кінські табуни, а також на поховання перших молдавських воєвод.

Повіт **Четатя-Албе**: щит розтятий, у першому червоному полі з золотої основи росте така ж виноградна лоза, у другому червоному полі срібна вежа зі стіною стоїть на срібній землі над таким же морем¹². Виноградна лоза була основним елементом на гербі Аккерманського цинуту, який затвердила російська влада 1826 р.¹³ Срібна вежа зі стіною означає Білгородську фортецю.

Для повіту **Ізмаїл** затверджено: в червоному полі спинається золотий лев з таким же мечем у правиці, над ним справа – срібний півмісяць ріжками вліво, а

⁶ Dogaru M. Din heraldica... – P. 109; Tab. XXXV. – Fig. 150.

⁷ Ibid. – P. 120; Tab. XLVIII. – Fig. 201.

⁸ Полное собрание законов Российской империи (далі – ПСЗ). – Собр. 2. – Санкт-Петербург, 1830. – Т. I. – № 232; Винклер П. П. Гербы городов, губерний, областей и посадов Российской империи. – Санкт-Петербург, 1900 – С. 162.

⁹ Dogaru M. Din heraldica... – P. 146; Tab. LXXV. – Fig. 308.

¹⁰ Ibid. – P. 117; Tab. XLIII. – Fig. 183.

¹¹ Ibid. – P. 138; Tab. LXVI. – Fig. 274.

¹² Ibid. – P. 110; Tab. XXXVI. – Fig. 155.

¹³ ПСЗ. – Собр. 2. – Т. I. – № 232; Винклер П. П. Гербы... – С. 1.

зліва – золотий хрест з перемичками на кінцях¹⁴. Символи відображають важливу роль регіону в боротьбі проти турецького панування.

Зі встановленням у Румунії авторитарної монархії 1938 р. було проведено нову адміністративно-територіальну реформу. Дрібні повіти (*judetul*) об'єднано у більші області (*ținutul*)¹⁵. Загалом сформовано 10 нових областей. Українські повіти потрапили до складу трьох нових цинутів: Четатя-Албе – до цинуту Ністру, Ізмаїл – до Дунерії, а інші 5 – до області Сучава. Для нових адміністративних одиниць тоді ж Геральдична консультативна комісія розробила герби, які затверджено королівським декретом від 7 лютого 1939 р.¹⁶

Область Ністру: щит розтягтий, у першому червоному полі золота фортечна стіна з вежею над відділеною зазублено срібній основі, друге поле тричі перетяте на 2 червоні та 2 срібні поля¹⁷. Фортеця над водою символізує укріплення, побудовані вздовж річки Дністер, а 4 смуги вказують на 4 повіти, що увійшли до складу області Ністру.

Область Дунерії (Дунеря де Жос): щит перетятий поперемінно на 5 синіх і 5 червоних полів, скошених справа срібним хвилястим перев'язом¹⁸. 10 смуг означають 10 повітів, які сформували цю область, а срібний хвилястий перев'яз символізує ріку Дунай.

Область Сучава: щит розтягтий поперемінно на 4 червоні та 3 сині поля, на яких золота фортеця з трьома вежами, середня з них – більша¹⁹. До складу цієї області увійшло 7 повітів, на що вказують сім смуг на щиті. Фортеці уособлює укріплення Сучави.

Слід зазначити, що для румунського територіального герботворення цього періоду, як і для муніципального, характерними сюжетами є передання архітектурних мотивів, зображення представників місцевої флори та фауни, елементів, що вказують на основне заняття мешканців, а також геральдичних фігур, котрі свідчать про боротьбу проти турецьких і татарських загарбників.

Функціонування всіх цих гербів припинилося 3 липня 1940 р. після приєднання Бессарабії та Північної Буковини до Української РСР.

Однак влітку 1941 р. Румунія як союзник гітлерівської Німеччини сподівалася на істотне прирощення власної території за рахунок окупованих українських земель. У результаті тривалих консультацій з Берліном 19 серпня 1941 р. кондукатор Румунії маршал І. Антонеску підписав декрет про запровадження румунської адміністрації у межиріччі Дністра й Бугу (по-румунському цей регіон називається Трансністрія). Згідно з угодою між румунським та німецьким командуванням від 30 серпня 1941 р. про гарантування безпеки адміністрації з економічної експлуатації між Дністром і Бугом (Трансністрія) та Бугом і Дніпром (область Буг–Дніпро), губернаторство “Трансністрія” не входило до складу Румунії (на відміну від Бессарабії та Північної

¹⁴ *Dogaru M. Din heraldica...* – P. 125; Tab. LIII. – Fig. 220.

¹⁵ *Legea administrativa din 14 August 1938 // Monitorul Oficial.* – 1938. – No. 187 (14 august).

¹⁶ *Monitorul Oficial.* – 1939. – Nr. 34 (10 februarie); *Andrieș-Tabac S. Heraldica teritorială...* – P. 13–114.

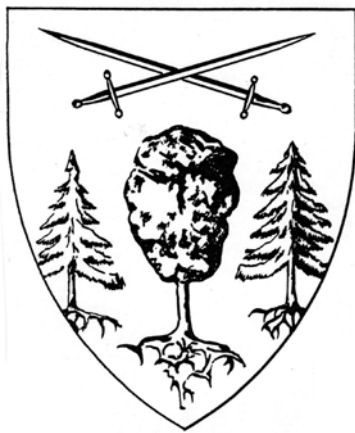
¹⁷ *Dogaru M. Din heraldica...* – P. 160; Tab. LXXXVII. – Fig. 359.

¹⁸ *Ibid.* – P. 160; Tab. LXXXVII. – Fig. 358.

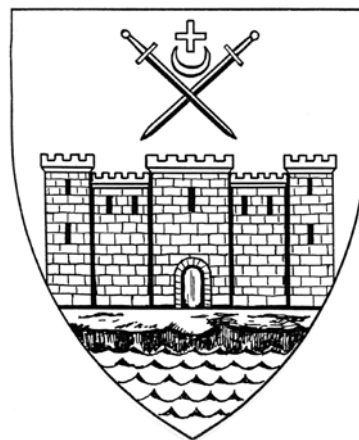
¹⁹ *Ibid.* – P. 160; Tab. LXXXVIII. – Fig. 361.

Буковини), а лише передавалася румунській стороні у тимчасове управління й господарське використання²⁰.

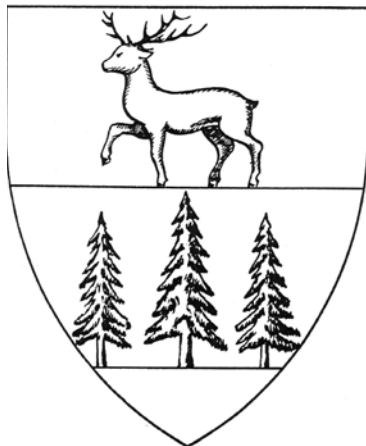
Від вересня 1941 р. Антонеску підписав декрет, яким встановлювався новий статус і державний устрій Бессарабії та Буковини – як губернаторства обидва райони долучалися до складу Румунії²¹. На інтегрованих до складу Румунії територіях поширювалась чинність румунських законів, а адміністративний устрій у Бессарабії та Буковині відповідав румунським зразкам. 1942 р. румунська пошта випустила марки до річниці “повернення” Буковини, на яких зокрема був краєвий герб та герб повіту Хотин. Однак якихось геральдичних новацій на цих територіях та в губернаторстві “Трансїстрія” румунська окупаційна влада зробити вже не встигла.

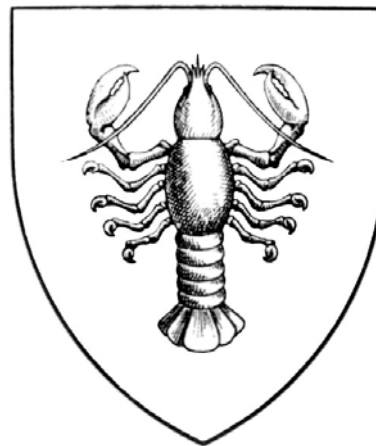
Повіт Чернівці

Повіт Хотин

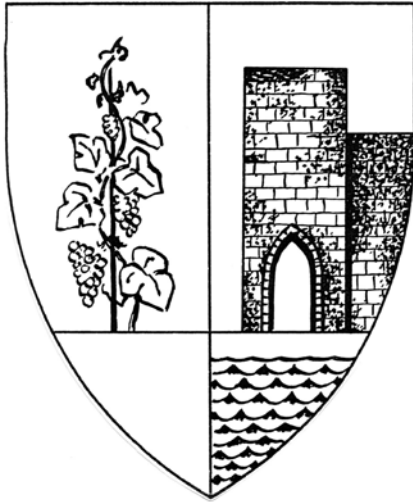
Повіт Сторожинець

Повіт Дорогой

²⁰ Лисенко О. С. Система управління окупованими територіями України (1941–1944 рр.) // Історія державної служби в Україні / НАН України. Інститут історії України; Голов. упр. держ. служби України. – К., 2009. – Т. 2. – С. 328.

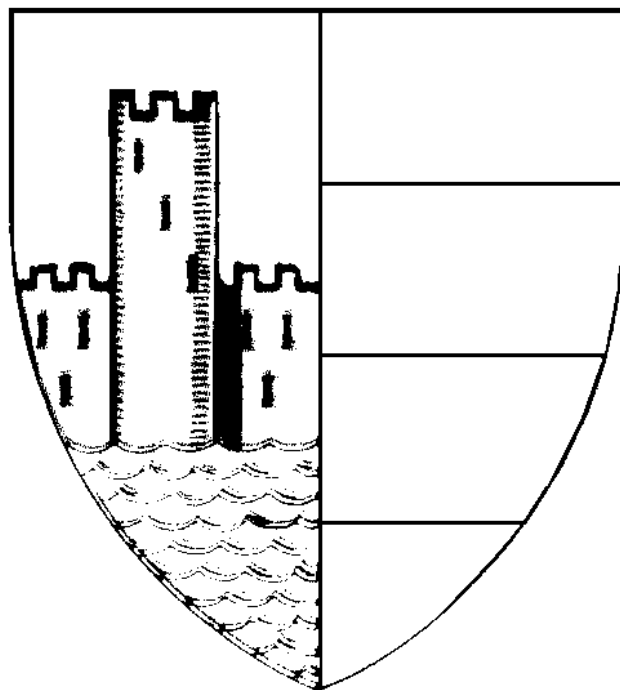
²¹ Там само. – С. 329.

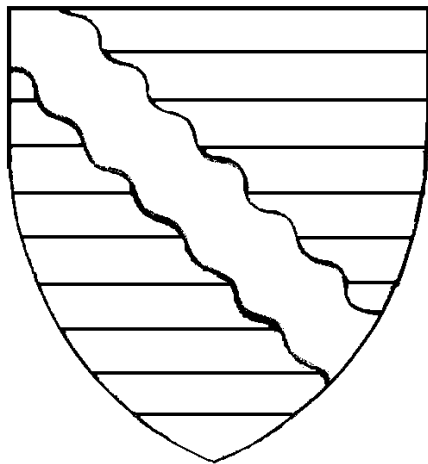
Повіт Четатя-Албе

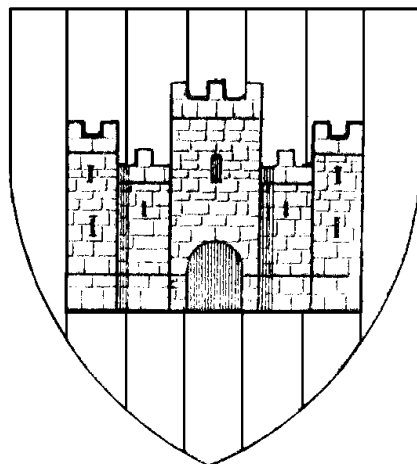
Повіт Ізмаїл

Область Ністру

Область Дунеря де Жос

Область Сучава

Марка з гербом повіту Хотин